

I.

NOMEN EST OMEN?

BESZÉLGETÉS MÖRK LEONÓRÁVAL, ZENÉVEL ÁTSZÓTT REGÉNYEK ÍRÓJÁVAL

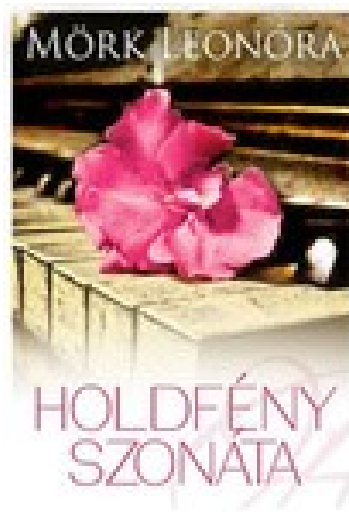

Mörk Leonóra (Bulla Bea felvétele)

*Régi szakmai barátságunk, a zenéhez és a német kultúrához, továbbá az ottani, életteremtő nyarakhoz kötődő szeretetünk talán feljogosít arra, hogy egy igazán személyes kérdéssel szólítsam meg Mörk Leonórárt, *A herceg és a lányka* (Jaffa Kiadó, Budapest, 2020) című, minden eddiginél zeneibb témájú regénye megjelenése alkalmából.*

- 1. Új könyvedet, még határozottabban, mint a nagy sikerű Holdfény szonátát át- meg átszövi a 2020-as év egyik nagy ünnepeltjének, Ludwig van Beethovennek az alakja, ezúttal nem csupán zeneszerzőként, hanem több nagy szerelem, egy tizenkilencedik századi és egy jelenkori „Zubringereként”, összehozójaként, közvetítőjeként. Van-e ebben a mostani témaválasztásban, cselekményszövésben szerepe annak, hogy szüleid éppen a Leonóra nevet adták neked? Ők is zene- és Beethoven-rajongók?**

Én az édesapámnak köszönhetem Beethovent is, a nevemet is. Az egyik legkorábbi emlékeim közé tartozik, ahogy a III. Leonóra-nyitányt hallgatjuk együtt, és elmagyarázza, hogy én az opera, a Fidelio főszereplőjéről kaptam a nevemet. Így ez a tudat meghatározta az identitásomat, talán ezért is vonzódok a klasszikus zenéhez, és a német kultúrához. Amikor elkezdtek megjelenni a regényeim, elhatároztam, írok majd egy olyat, aminek az lesz a címe, *Presto agitato*. Ez a cisz-moll szonáta harmadik tételének tempómegjelölése, és mivel azt jelenti, nagyon gyorsan, zaklatottan, kimondottan illet volna ahhoz a történethez, amely végül *Holdfény szonáta* címmel jelent meg, rajtam kívül ugyanis senki nem találta jó ötletnek az olasz nyelvű címet. De a gondolat velem maradt, és tudtam, egyszer fogok még olyan regényt írni, amelyben Beethoven, illetve az ő zenéje központi szerepet játszik. Erre jó alkalmat kínált az idei év, amikor az egész világ, de legfőképp a szülővárosa, Bonn a születésének 250. évfordulóját ünnepli.

- 2. Kalandos históriád egyik főszereplője a zeneszeretők között nem igazán ismert porosz herceg, Friedrich Christian Ludwig (alias: Louis Ferdinand), Nagy Frigyes porosz király kedvenc unokaöccse. Ő nem csupán a Napóleon elleni küzdelem egyik német hőse volt, hanem kiváló zongoraművész és jeles komponista is. Ide illik egy jellegzetesen 21. századi mellékkérdés: van-e az interneten, a YouTube-on meghallgatható szerzeménye?**

Friedrich Ludwig Christian, alias Louis Ferdinand (1772-1806)
Porosz herceg és katonatiszt

[Friedrich Ludwig Christian von Preußen. Piano Trio in E flat major ...
youtube.com \(30:52\)](#)

Igen, amikor a regényben arról írok, hogy adtak ki CD-ket a szerzeményeiből, akkor az megfelel a valóságnak, és ezek a YouTube-on is meghallgathatók. A hercegre egyébként véletlenül akadtam rá, már ha egyáltalán léteznek véletlenek: tavaly májusban egy riport ügyében Berlinben jártam, és meg nem tudnám mondani, miért, de kimentem a köpenicki kastélyba, ahol belefutottam egy róla szóló kiállításba. Louis Ferdinand herceg rendkívül jóképű fiatalember volt, ennek is bárki utánanézhethet az interneten, amikor megláttam a portréját a kiállítás plakátján, tátva maradt a szám. Aztán megnéztem a kiállítást, rendeltem néhány könyvet az életéről, és egyre biztosabb lettem benne, hogy ő lesz a könyvem egyik főszereplője. Ha valaki igazi romantikus, regénybe illő figura, akkor ő mindenképpen. Érdekes, hogy alig ismerjük, nemcsak mi, a németek sem, miközben Beethoven például neki ajánlotta a harmadik zongoraversenyét, illetve olvastam olyan álláspontot (és én is ehhez tartottam magam a regényben), hogy őrá utal az Eroica alcíme: Hősi szimfónia, egy nagy ember emlékének megünneplésére. Ők ketten ugyanis személyesen is ismerték egymást, és a herceg 1806. október 10-én esett el, míg az Eroica első kiadása ugyanabban az évben, október 19-én jelent meg. Az pedig, hogy Louis Ferdinand maga is hallotta a szimfóniát 1804-

ben, Lobkowitz herceg raudnitzi kastélyában, nem az én kitalációm, hanem történelmi tény.

Franz Joseph Maximilian von Lobkowitz (1772-1816) osztrák vezérőrnagy, műkedvelők patrónusa és a család raudnitzi kastélya

3. Tudjuk, hogy Beethoven életének legfontosabb helyszíne Bonn. Szűkebb köreid pedig arról is értesültek, hogy A herceg és a lányka történelmi, zenetörténeti háttere – jó szokásodhoz híven – nem pusztán kitaláció, hanem szívós, germánosan pontos kutatómunka (így volt ez nevezetes Luther-könyved, A papagájos ablak esetében is!), ezúttal bonni felderítések eredménye. Kérlek, mesélj erről is!

Az egyik fontos helyszín valóban Bonn, ahol tavaly nyáron jártam. Számomra nagyon fontos a hitelesség, ezért vagy eleve olyan helyeken bonyolítom a cselekményt, amelyeket már ismerek, vagy elmegyek oda személyes tapasztalatokat gyűjteni. Ahhoz, hogy pontosan le tudjam írni, milyen Beethoven szülőházának a kertje, milyen függöny lóg az ablakon, hol áll a zeneszerző Broadwood-fortepianója, nekem mindezt a saját szememmel kell látnom. Az idén februárban, még mielőtt a koronavírus zárórát parancsolt volna a világnak, még egyszer elutazhattam Bonnba, végigjárhattam Beethoven fiatalkorának állomásait, megnézhettem a róla szóló kiállítást a Bundeskunsthalléban, ahová máskor hét lakat alatt őrzött,

eredeti kéziratokat is összegyűjtöttek, például a heiligenstadti végrendelet egyébként Hamburgban található kéziratát. De ugyanúgy a saját élményem a Rajna, Bingen, a Loreley-szikla, a Sárkányvár, és persze egy másik meghatározó helyszín, Berlin. Oda októberben, mielőtt elkezdtem volna írni, még egyszer visszatértem, és a mai történet főszereplőjéhez, Nórihoz hasonlóan felkerestem Louis herceg életének ottani helyszíneit, a csak kívülről megtekinthető Bellevue kastélytól, ahol felnőtt, a dómig, ahol a koporsója áll a Hohenzollern-kriptában. Főleg ez utóbbi olyan mély benyomást tett rám, hogy mihelyt hazaértem, leültem, és szinte egy szuszra megírtam azt az 1811-ben játszódó fejezetet, amelyben a múltbeli szál hősnője, Frieda felkeresi egykori szerelme, a herceg sírját.

4. Több művedben – így a szépen ívelő regényírói pályád nyitányának tekinthető A Hellinger-Madonnában is – egy-egy elveszettnek hitt műalkotás megtalálása a szerelmi történések kultúrkatalizátora. Talán nem tévedek, ha azt mondom: azok közé tartozol, akik rendületlenül hisznek (hiszünk!) a kultúra, klasszikus zene szerelmeseket összehozni képes erejében?

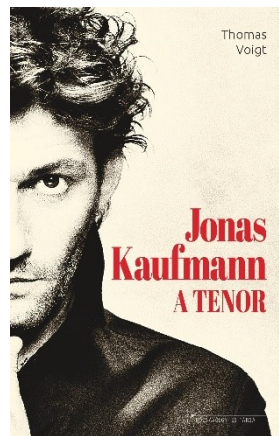
Ez így van. Végül is amikor két ember megismerkedik, és elkezdnek lépegetni egymás felé, azt fogják keresni, ami a közös bennük. Ha egyformán szeretik a zenét – vagy bármi más –, akkor megvan a közös nevező, onnan már könnyebb továbblépni.

5. Bár látványos-hangzatos szerzői hitvallásban ezt szó szerint nem mondtad ki, számomra mégis úgy tűnik, hogy te, igényes női (de sok művelt férfi-olvasót is rabul ejtő) regények írójaként nem elégszel meg azzal, hogy fordulatos, romantikus történeteket kínálj olvasóidnak. Ennél jóval többet teszel: szelíden és finoman, de a gondolkodásra, utána olvasásra, akár zenei lexikonok forgatására is ráneveled őket. Történelem, egyház-, zene-, és művészettörténet – ezek mind-mind szerepelnek a virtuális Mörk Leonóra Egyetem tantárgyai között.

A regényeim jellemző módon párhuzamosan két, egy múltbeli és egy jelenbeli idősíkon játszódnak, ám a cselekmény mögé a történelmi-kultúrtörténelmi háttérrel nem oktatási cézzal rajzolom fel, hanem szintén a hitelesség megteremtése kedvéért. Igyekszem nem tankönyv ízűen fogalmazni, hanem kis mennyiségben, mondhatni, feltűnésmentesen adagolni az információkat, hogy beleilleszkedjenek a történetbe, ne tűnjenek didaktikusnak. Ha valaki a könyveim olvastán kedvet kap ahhoz, hogy utánanézzon bizonyos személyeknek, eseményeknek, meghallgasson bizonyos zeneműveket, annak nagyon örülök. Ugyanakkor úgy érzem, hogy, *A herceg és a lányka* példájánál maradva, anélkül is lehet követni és élvezni a cselekményt, hogy valaki különösebben tájékozott lenne Poroszország és a napóleoni háborúk történetében.

6. Külön öröm sokunk számára, hogy ugyanezen értékek mentén végzed újságírói-szerkesztői munkádat, jelenleg éppen a Nők Lapja olvasószervezőjeként. Hogyan valósítható meg ez a következetesség és igényesség jelenünk sokszor bizony igénytelenségbe hulló női, és nem-női sajtójában?

Az emberben működik egy belső mérce. Életem egy rövid, átmeneti szakaszában én is gyártottam olyan cikkeket, amelyek alá nem írtam oda a nevem – nem azért, mert vállalhatatlanok voltak, hanem mert úgy éreztem, nem fektettem beléjük annyi kreatív szellemi energiát, hogy érdemes lett volna őket a nevemmel vállalni. Ettől eltekintve óriási szerencsémre mindig a magyar sajtó meghatározó, minőségi műhelyeiben dolgozhattam, és most, a *Nők Lapja* esetében is ez a helyzet.

Fordította: Mörk Leonóra

7. Végül egy igazán a közérdeklődést célba vevő kérdés. Néhány éve te fordítottad le a színészi képességekkel ugyancsak jócskán megáldott, méltán körülrajongott német tenorista, Jonas Kaufmann életrajzát. Őt személyesen ismered, így meg merem kérdezni: milyen személyiségnek látod azt az ünnepest énekest, aki komédiázni épp úgy képes, (például operett szerepekben és könnyed bécsi dalok előadójaként) mint megrázóan drámai lenni (például Lohengrin szerepében)?

A róla szóló könyv szerzője, Thomas Voigt úgy fogalmazott, Jonas Kaufmann igazi Bühnentier, azaz színpadra termett lény. Nyilván ezért érzi magát otthon minden műfajban és minden pódiumon, legyen az kicsi vagy nagy, egyszerűen az a természetes közege. Hogy aztán ki melyik műfajban szereti őt a leginkább hallgatni, az döntés kérdése, én

egyértelműen Wagner-szerepekben. Most karácsonyra a férjemtől a párizsi operába szóló jegyet kaptam ajándékba, mert az eredeti tervek szerint májusban A walkürben énekelné ott Siegmundot. Nekem ez a kedvenc Wagner-operám, és tőle is az egyik kedvenc szerepem, de hogy fogom-e most látni benne újra, az kizárólag a koronavírustól függ.

8. Utóirat: terveid között szerepelnek-e további, zenei tárgyú művek, regények, cikkek, esetleg műfordítások?

Hogyne! Gyakran érzem úgy, hogy a regényeim „vezérmotívuma” egy-egy zenemű: egy Bach-korál, egy Mozart-zongoraverseny, *A herceg és a lányka* esetében egyértelműen az Eroica. Szeretnék például egy olyan regényt írni, amelyik olyan hangulatú lenne, mint egy Vivaldi-concerto.

Viva la musica! Köszönöm a beszélgetést, s nem is sikert kívánok, mert az kevés; hanem igazán örömteli, egyéniségedhez illő munkákat.

Petróczi Éva

(Jaffa Kiadó, várható megjelenés: 2020. április)

Berlin, Poroszország, 1811. március

A toronyóra kilencet ütött, amikor Frieda kiszállt a kocsiból a Lustgartennél. Az estére feltámadt szél hókristályokkal kevert, jeges esőcseppeket vágott az arcába, gonosz szellemként a fülébe sivített, és kis híján nekitaszította a járműnek. Beate, az idős szolgáló, aki mögötte kászálódott ki a hintóból, sopánkodni kezdett:

– Jaj, kisasszony, ugye mondtam, hogy maradjunk otthon! Elfúj minket ez a bolond szél, bele egyenesen a Spree-be!

– Csitt, Beate, ezt már százszor megbeszéltük! – húzta fel a fejére a köpenye csuklyáját a lány. – Ha nem akar elkísérni, várjon meg a kocsiban!

Az asszony vágyakozva nézett vissza a hintó meleg, hívogató belsejére, aztán megrázta a fejét. Több mint húsz éve szolgált a családnál, Friedát csecsemőkora óta ő dajkálta, most nem fogja hagyni, hogy a vesztébe rohanjon.

– Nem engedhetem, hogy a kisasszony egyedül bóklásszon ilyen késő este! És ha belefut a francia patrolba?

– Ugyan már, nem lesz semmi bajom! Különben is csak néhány lépés!
– mutatott a lány a Paradeplatz felé, ahol a magasra nyúlt jegenyesor mögött ott sötétlett a dóm görög oszlopokkal díszített, masszív barokk épülete.

A szél megint fordult egyet, belekapaszkodott Frieda köpenyébe, megcibálta a szolgáló bő szoknyáját, és kirántva a kezéből a kilincset, nagy csattanással becsapta a kocsi ajtaját. Ez eldöntötte a dolgot. A kisasszony visszaparancsolta Beatét a párnázott ülésre, majd mielőtt elindult volna a templom felé, a kocsit visszaküldte az operához, hogy ott feltűnés nélkül vegyüljön el az előadás végét váró fogatok között.

Napóleon megtiltotta, hogy nyilvánosságra hozzák, mi történik aznap éjjel a templomban, és ugyan ki mert volna szembeszegülni a császárral, aki, ha Sándor cár közbe nem lép, Tilsitben egyetlen tollvonással egész Poroszországot eltüntette volna a térképről? Így sem hagyott belőle túl sokat. Az Empereur láthatólag vajás kenyérnek nézte, és fel akarta falni Európát.

A dómban hideg volt és koromsötét. Mindössze az oltár előtt égett néhány gyertya, bizonytalan fényükben még ijesztőbbnek tűnt az oltárképen a kereszt tövében Jézus ruháira kockát vető katonák durva arca. Frieda összerezzen, amikor a szél becsapta mögötte a nehéz bejárati ajtót, de odabent semmi nem moccan, csak a gyertyalángokat lobogtatta meg a huzat. Óvatosan végigtapogatózott a fal mentén, az orgonakarzat felé, majd meghúzódott a sarokban, egy vaskos márványoszlop tövében. A sötétség feketébe öltöztette a padsorokat, a választófejedelmek díszes szarkofágjait, az orgona fényes sípjait, a barokk boltíveket, az óriási kupolát, mintha az egész templom a herceget gyászolná.

A lány megborzongva tekerte maga köré finom merinói gyapjából készült, vastag köpenyét, és mélyen az arcába húzta a kapucniját. Örült, hogy végül úgy döntött, Ludót mégsem hozza magával. Ludwig, aki a nevét az édesapja után kapta, bátor kisfiú volt, keménykötésű, akárcsak az édesapja, de mégiscsak kisgyerek, még nem egészen négyéves. Nem neki való a hosszas ácsorgás a dermesztően hideg, kihalt dómban. Frieda maga sem tudta, meddig kell majd várakoznia. Ha nincs Joachim, arról sem értesül, hogy aznap temetik a herceget.

A levél egy héttel korábban érkezett, Friederike Laurent kisasszonynak címezve:, Berlin, Charlottenstrasse. A lány elmosolyodott, amikor felismerte Joachim szépen formált, jobbra dülő betűit: a kézírása ugyanolyan tiszta, egyértelmű és átlátható volt, mint maga a férfi. Érdekes, gondolta, több mint négy éve már, hogy férjhez ment, Joachim mégis makacsul ragaszkodik hozzá, hogy a lánynevé-

szólítsa. Talán azt hiszi, így ki lehet törölni az életükből az elmúlt éveket, úgy tenni, mintha ő még mindig az a loknis hajú, fehér ruhás bakfis volna, akibe a fiú kamaszkorában beleszeretett.

Tulajdonképpen megható, hogy egy okos, felnőtt férfi, az evangélikus egyház lelkésze ennyire naiv legyen, rázta meg a fejét, miközben széthajtogatta a papírt. Nagyon szerette a férfit, de kizárólag testvéri érzésekkel, és ezt számtalanszor a tudtára adta.

Kedves Friedchen! – kezdődött a szöveg, és Friederike szeme teleszaladt könnyel. Senki más nem szólította így, csak Joachim, és a herceg. – Bocsásd meg a levelem rövidségét, de minél hamarabb meg akartam osztani veled egy fontos hírt, ami most jutott a tudomásomra. A francia hatóságok végre hozzájárultak ahhoz, hogy Louis herceg földi maradványait átszállítsák Saalfeldből a királyi család kriptájába, ámde csakis akkor, ha az egész akció a legszigorúbb titoktartás mellett bonyolódik le. Számomra még elkeserítőbb és érthetlenebb, hogy nemcsak a franciák támasztottak akadályokat, hanem annak a négy szász államnak a bürokratái is, amelyeken keresztül kell haladnia a menetnek, Szász-Coburg hercegségtől Szász-Gothán és Szász-Weimaron át a Szász Királyságig. A kísérők útlevelén kívül halotti bizonyítványt követeltek a szegény megboldogulttól is, Isten adjon neki örök nyugalmat, mintha nem feküdne már négy és fél éve a koporsójában.

A tervek szerint a kocsi március 20-án este érkezik Berlinbe, a Bellevue kastélyba, ahonnan a koporsót néhány fős katonai kísérettel viszik majd át a dómba. Arra csak a családtagoknak és tucatnyi bajtársának lesz lehetősége, hogy részt vegyenek a tervezett rövid szertartáson, de ha szeretnél szemtanúja lenni, amint utolsó útjára kísérik őt, legyél a templomban aznap éjjel. Ennél pontosabbat sajnos nem tudok, felteszem, igyekeznek majd

olyan késői időpontot választani, amikor már kevesen járnak az utcán, nehogy híre menjen a dolognak.

Mélységesen megalázó ez az egész eljárás, mintha nem is egy nemzeti hőst helyeznék végső nyugalomra, hanem egy latrot vetnék a temető árkába. Holott nekünk, poroszoknak ő volt a kard és a láng: a láng, amely világít a legmélyebb sötétségben, és a kard, amely a legelső sorban harcol a csatában. Egyedül az szolgálhat vigaszunkra, hogy az örök élet, amivel Isten megajándékozta, erősebb a halálnál. Ezért mondja Jézus: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is, él”. A herceg is él, jóllehet meghalt. És valamennyien, akik vele együtt osztozunk ebben a hitben, látni fogjuk őt az örökkévalóságban a teremtő Istennél.

Kedves Friedchen, remélem, a következő levelemben vidámabb hírekkel szolgálhatok majd. Addig is csókold meg a nevemben Ludót, és ígérd meg neki, legközelebb mindenképpen lemegyünk együtt a Spree-hez, hogy összeszereljük a régóta tervezett kis vízimalmot. Isten veletek, Friedchen, vigyázzatok egymásra, és gondoljatok néha rám.

Hűséges barátotok, Joachim

Frieda nekitámaszkodott a fekete márványoszlopnak, és lehunyta a szemét. A kard és a láng. Ugyan csodálta a hercegben a csataterék hőseit, számára mégis sokkal inkább a lángot jelentette, az őt is lángra lobbantó szenvedélyt. Senkit nem szeretett úgy, mint a férfit, és tudta, hogy soha senkit nem fog már úgy szeretni.

A csendet egyszerre fémes zaj törte meg, és a lány szeme felpattant. A ritkán használt oldalkapu csikorogva fordult el a sarkain, fáklyák beáradó fénye világította meg a középső hajót, és azon túl a padsorok

között a Hohenzollern-kripta felé vezető utat. Akárki irányította az éjszakai hadműveletet, úgy rendezte, hogy a menet az Unter den Lindentől legmesszebb eső bejárat felől közelítse meg az épületet. Az utcákon ugyan már jóval kevesebb francia katona járőrözött, mint azt követően, hogy 1806. október 27-én a Grande Armée élén Napóleon diadalmasan bevonult a fővárosba, Berlin azonban még mindig megszállt övezetnek számított, a spandaui erődben, amelynek legénysége négy és fél éve harc nélkül adta meg magát a hódítóknak, továbbra is ott állomásozott a francia helyőrség.

Noha a templom távoli sarkaiba nem hatolt el a sárgászöld fény, sötét köpenyébe burkolódzva Frieda még szorosabban simult az oszlophoz, nehogy észrevegyék. Nem mintha bárki felismerhette volna, epizód szerepet játszott ő csak a herceg életében, egyetlen családtagjával sem találkozott soha. A vadász kastély személyzetén, és persze Joachimon kívül nem volt más tanúja a szerelmüknek, senki és semmi nem kötötte össze az ő nevét a herceggel, csak a Beethoven-darab.

Ki tudja, milyen sorsra jutott a herceg hagyatéka, és benne a kotta? Ha nincs Beethoven, és nincs Beethoven zenéje, ők ketten soha nem találják egymásra. Mialatt a fáklyavivők mögött felbukkant hat katonatiszt, és sárgaréz fogantyúinál emelve a fényes, sötétbarna koporsót, elhaladtak vele az alagsorba vezető lépcsők irányába, a fejében megszólalt az *Eroica* 2. tétele, a gyászinduló dallamát éneklő hegedűk, a panaszosan síró oboa, a morajló basszusok. Hallotta, ahogyan a sötét dallamot a hegedűktől átveszik a fafúvósok, aztán a csellók, majd a rézfúvósok, hogy végül az egész zenekar a halott hőst sirassa.

Emlékezett rá, milyen lelkesedéssel mesélte a férfi, mekkora élményt jelentett számára, amikor 1804 októberében Lobkowitz herceg csehországi kastélyában háromszor is meghallgathatta a szimfóniát. Ahogy eszébe jutott a történet, most is elmosolyodott, annyira jellemzőnek találta, hogy a herceg még zenét is másképp hallgatott,

mint a többi, egyszerű, földi halandó. Az istenek kedvence: Goethe jellemzése legalább annyira illet rá, mint magára a weimari költő-miniszterre.

Friederike szinte látta maga előtt a férfit, amint hosszú lábát kinyújtva kényelmesen elhelyezkedik a raudnitzi kastély barokk színháztermében, sodortatja magát az Allegro táncos ritmusával, az Adagio sötét fugatójával, a Scherzo gyors staccatóival, a finálé ünnepélyes fanfárjaival, majd megkéri a koncertmestert, ugyan játszanák már el az egészet még egyszer. És még egyszer. A zenekar pedig eljátssza, hiszen a herceg kéréseit mindenki boldogan teljesíti. Közben pedig senki nem sejti, hogy mire két évvel később megjelenik a mű első kiadása, ő már felravatalozva fekszik a saalfeldi Johanniskirche oltára előtt, és a barátja, a zeneszerző az ő hősi halálának hírére ad alcímet a darabnak: Hősi szimfónia, egy nagy ember emlékének megünneplésére.

Ennek a zenének kellett volna most kísérnie a halottat. De nem kísérte más, csak a gyászolók lépteinek kopogása.

Nem voltak sokan. Közvetlenül a koporsó mögött sötét fátyolba burkolt női alak haladt két férfiba kapaszkodva, nyilván a herceg nővére, Luise, a férjével és az öccsével, Augusttal, mögöttük a lelkész, egy-két udvari ember és vagy húsz katona, az egykori bajtársak. Kész. Az oszlopnak támaszkodva Frieda eltűnődött, vajon hol maradt a balkézről való feleség, Henriette, aki éveken át együtt élt a herceggel, egy fiút és egy lányt szülve neki, és a szerető, a szépséges Pauline, aki nem sokkal a férfi halála előtt vetélte el a közös gyereküket. Nem érték rá? Elutaztak? Meghaltak? Mert az valószínűtlennek tűnt, hogy ne jutott volna el hozzájuk a temetés híre. Vagy csak addig tartották fontosnak a férfit, amíg lehetett felváltva szeretni és gyűlölni, levelekkel bombázni és jelenetekkel bosszantani, szipolyozni és kínozni, félrevezetni és kijátszani?

A herceg szövevényes nőügyei attól kezdve közbeszéd tárgyát képezték, hogy tizenhat évesen gyereket csinált az édesanyja egyik udvarhölgyének. Tudott róluk az egész város, Frieda is. Mégis, amikor azon a schrickei nyáron rádöbbsent, hogy a férfi, aki olyan elérhetetlennek látszott számára, mintha a holdon élne, viszonzozza az érdeklődését, szenvedélyes természete teljes odaadásával beleszeretett. És egyetlen másodpercre nem bánta meg.

Amint a rövidke temetési menet továtűnt az alagsori lépcsőfordulóban, és elhalt az utolsó léptek visszhangja is, Frieda ugyanolyan nesztelenül surrant ki az újra sötétségbe burkolódzott dómból, ahogyan érkezett. Odakint elállt a havas eső, de az út nem száradt még fel; a nedves köveken óvatosan egyensúlyozott az Unter den Linden felé.

A kocsit ott várta, ahol megbeszélték, az operaház előtti téren. Nem laktak messze, mehetett volna gyalog is, ám ha valamire nem vágyott, akkor arra végképp nem, amivel Beate is fenyegette, hogy késő este magányosan kószáló nőként francia katonákba botoljon. Zingarelli: *Giulietta e Romeo*, hirdette az épület főbejárata mellett az aznapi előadás plakátja. Jellemző, már megint Napóleon egyik kedvenc operája. Vetett rá egy megvető pillantást, aztán vállat vont, és beült a kocsiba, a sarokban békésen szunyókáló szolgáló mellé. Ahhoz képest, hogy Poroszország gazdaságát teljesen kivérezte a franciáknak fizetendő horribilis hadisarc, ugyan mit számított egy ostoba olasz opera?

Odahaza a szalonban kellemes meleg és teailat fogadta. Ludót már rég lefektette a dajkája, az édesanyja azonban őt várva ült a magas talpú tejüveg lámpa mellett, vörös bársonyhuzatú karosszékében, mellette az asztalon szárnyas puttókkal és girlandokkal díszített, aranszegélyes porcelán teáskészlet állt.

– Sokan voltak? – kérdezte, miközben teletöltötte a lánya csészéjét.

– Radziwiłł hercegné a férjével, August herceg, néhányan az udvartól, egy maroknyi katonatiszt – sorolta Frieda, ujjait az átforrósodott porcelánon melengetve. – Mások nem.

– Szégyen! – csóválta a fejét Laurentné.

Már a nagyszülei is hűséges porosz alattvalónak tartották magukat, és az asszony mélységesen felháborodott, amikor Napóleon seregei bevonultak Berlinbe, majd olyan fosztogatásba kezdtek, amelyet még nem látott a világ. A császár parancsára még a quadrigát, a győzelem istennőjének négy ló vontatta díszszekerét is leszerelték a Brandenburgi kapu tetejéről, és Párizsba szállították. Mindezt a berliniek kénytelenek voltak szó nélkül eltűrni, engedelmeskedve a város ideiglenes kormányzója, von der Schulenburg gróf parancsának, aki a vesztes jénai csata után kelt kiáltványában úgy fogalmazott: „Most a nyugalom az első számú polgári kötelesség. Erre szólítom fel Berlin valamennyi lakosát.”

– Szégyen! – ismételte. – Egy nemzeti hőssel így bánni!

Friederike szótlánul figyelte az édesanyját. A sinumbra lámpa meleg fényében majdnem ugyanolyan fiatalnak látszott, mint ő. Amúgy is nagyon hasonlítottak egymáshoz, a szőke, kék szemű, gömbölyű porosz szépségek között hangsúlyozottan idegennek tűnt francia felmenőiktől örökölt sötét hajuk, mandulavágású, barna szemük, keskeny, hegyes kis arcuk, magas, törékeny termetük.

Francia református őseik még az 1700-as évek elején települtek át Berlinbe a vallásüldözések elől, eredetileg azzal a céllal, hogy Moabitban eperfát ültessenek, és a levelével etetett hernyók közreműködésével felvirágoztassák a selyemipart. Hamar kiviláglott, hogy az eperfák nem érzik jól magukat a Spree-parti meszes talajban, így menniük kellett, a francia kolónia tagjai azonban maradtak, és egyéb foglalkozás után néztek.

Frieda apja, egy jómódú francia protestáns textilgyáros fia egy másik jómódú francia protestáns textilgyáros lányát vette feleségül, mert bár a betelepülők viszonylag gyorsan asszimilálódtak, házastársat sokáig inkább egymás közül választottak. Jól jött ez az összetartás akkor, amikor 1806 őszén Frieda négyhónapos terhesen, viszont férj nélkül keveredett haza Schrickéből. Mire feleszmélt, már az idősödő Theodor Gelly felesége volt, aki nem sokat kérdezősködött, viszont áprilisban dicsekedve mesélte mindenkinek, aki meghallgatta, milyen egészséges kis vasgyúró az újszülött fia, ahhoz képest, hogy idő előtt jött a világra.

Frieda sosem tudta meg, az édesapja mivel bírta rá Gelly urat az esküvőre, egyiküktől sem merte megkérdezni. A házasságuk amúgy sem tartott sokáig, a férfi nem sokkal Ludwig születése után tüdőgyulladást kapott egy rosszul sikerült utazás során, és rövid szenvedés után csendben, gyorsan, udvariasan elhunyt. A fiatal anya magára maradt a kisfiával meg a férje által ráhagyott tetemes vagyonnal, és lassan kezdte újra úgy érezni, az élet mégiscsak szép.

– Joachim is ugyanezt mondta – jegyezte meg, de abban a pillanatban már tudta, hogy hibázott, nem kellett volna a férfi nevét említenie. Az anyja arcáról világosan le tudta olvasni a gondolatait: Laurentné nem adta fel a reményt, hogy Frieda és hűséges udvarlója egyszer egymásra találnak. A lelkész szívből szereti a lányt meg a kis Ludwigit, és noha csak mérsékelt jövedelemmel dicsekedhet, Frieda örökölt az elhunyt férjétől annyi pénzt, amennyiből mindnyájan életük végéig napi három rostélyost ehetnek.

– Még mielőtt megkérdeznéd, nem akarok férjhez menni Joachimhoz – közölte a lány, olyan határozottan téve vissza az asztalra a zöld-arany mintás csészét, hogy megcsörrentek a porcelánok. – Sőt, senki máshoz sem akarok férjhez menni.

– De, kislányom, huszonhárom éves vagy! – sóhajtott fel az asszony. Az utóbbi időben többször is lefolytatták már ezt a beszélgetést. – Örökké egyedül akarsz élni?

– Nem élek egyedül. Itt vagytok a szomszédban ti a papával meg Josie-val. És itt van Ludo.

– Hát ez az! – emelte meg a hangját Laurentné. – Rá nem gondolsz? Sose lesz már ennek a szegény gyereknek apja?

– Ennek a gyereknek van apja – jelentette ki Frieda, hátratolva a székét, hogy jelezze, a maga részéről nem óhajt tovább vitatkozni.

– Ugyan hol? A föld alatt?

– Nem. A Hohenzollern-kriptában.

És hamarosan meg is mutatom neki, gondolta, miközben a gyerekszoba felé tartott. A legszívesebben leült volna a zongorájához, a zene mindig megnyugtatta, de nem akarta felverni a kisfiút. Bár ki tudja, a gyerek talán örült volna neki, örökölte a szülei muzikalitását, olyannyira, hogy Frieda nemrégiben elkezdte zongorázni tanítani. A nagymamának természetesen ez sem tetszett, túl korainak találta, a kisfiú viszont élvezettel és gyorsan tanult, és csak ez számított.

Ludo a kispárnáját magához szorítva aludt, a kedvenc játéka, a Karl névre hallgató, fából faragott, sötétkék-piros egyenruhás porosz gárdista az ágya előtt hevert a szőnyegen. Csigákba csavarodó, szőke hajával, nagy világoskék szemével, határozott kis orrával, finom vonásaival a gyerek annyira hasonlított az apjára, hogy Frieda néha attól félt, a járókelők felismerik benne a herceg kisfiát. Szerencsére Berlinben sok szőke, kék szemű apróság szaladgált, a titkukat így sikerült megőrizniük. Letérdelt az ágy elé, az arcát óvatosan odafektette a párnára, beszívta a gyerek tiszta szappanillatát, és eláradt benne a szeretet. Igen, Ludwignak joga van végre megismerni az apját.

A Hohenzollern-kriptát nem arra találták ki, hogy ott közrendű látogatók kedvükre jöjjenek-menjenek, báméskodjanak. A családtagokon kívül kizárólag fenséges vendégek nézhetek körül odalent, például Sándor cár, aki Berlinben járva Nagy Frigyes koporsója előtt, fáklyafénynél fogadott örök barátságot III. Frigyes Vilmos porosz királynak. Vagy Napóleon, aki nem sokkal később tönkrevérve a poroszokat, ugyanannál a koporsónál jegyezte meg, „ha ez az ember még életben volna, én most nem állnék itt”. Friedának csak Joachim titokzatos egyházi összeköttetései révén sikerült megtudnia, egyáltalán kihez forduljon, hogy beengedjék.

– Hová megyünk, mama? – kérdezte aznap reggel Ludo, mialatt az anyja az ingét próbálta ráadni. A művelet nehezen sikerült, mert a kisfiú nem volt hajlandó letenni a kezében szorongatott fakatonát. Frieda csak akkor hagyta a dajkára az öltöztetést, ha sietett valahová, egyébként semmiért el nem cserélte volna ezeket a meghitt reggeli perceket. Pedig Ludwig akaratos kisfiú volt, határozott nézetekkel arról, mit szeretne, és mit nem, és ha a dolgok nem az elképzeléseinek megfelelően alakultak, nemtetszésének hangos sivalkodással adott hangot.

– Meglátogatjuk a papát – válaszolta Frieda, fűgén hanyatt döntve a kicsit az ágyon, hogy a két kapálózó lábacska fel tudja húzni a vastag gyapjúharisnyát. A gyerek utálta ezt a műveletet, rugdalózva tiltakozott, így már a nadrággombolásnál tartottak, amikor eszébe jutott megkérdezni:

– Nem azt mondtad, hogy a papa meghalt?

– De igen – simította ki az arcából a szőke fűrtöket az anyja. – De attól még meglátogathatjuk.

Ludwig ezen eltöprengett. Gelly úr, akinek a nevét viselte, olyan régen meghalt, hogy egyáltalán nem emlékezett rá. A szalonban függött ugyan egy festmény, szürke hajú, szigorú arcú úr portréja aranygombos, sötétbarna kabátban, fehér ingben, magasra tekert, fehér

nyakkendőben, amire a nagymama egyszer azt mondta, az apjáról készült, de a gyerek semmit nem érzett iránta. Életében az apapótlék szerepét leginkább Joachim töltötte be, akihez ösztönösen vonzódott, illetve a nagyapja. Laurent úr maga is hat gyereket nemzett, noha közülük mindössze három élte meg a felnőttkort, Frieda meg a két húga, Julie és Joséphine, és az unokájában azt a várva-várt fiút látta, aki továbbviszi majd a családi vállalkozást. Hacsak az anyja el nem bolondítja azzal a sok zongorázással!

Ha a kisfiúnak egyáltalán kedve támadt a charlottenstrassei lakás képeit nézegetni, akkor az előtt a festmény előtt horgonyzott le, amelyik az édesanyja hálósobájában lógott a falon. Ez szép, ovális arcú, karcsú fiatalembert ábrázolt, a porosz hadsereg arannyal díszített, piros galléros, sötétkék egyenruhájában, a mellén a Fekete Sas-renddel, a háttérben néhány fával. A férfi hullámos szőke haját hátul copfba fogva, sötétkék selyemszalaggal átkötve hordta, és halványkék szemével tűnődve szemlélte a gyereket. Ha Ludwignak eszébe jutott volna belenézni az édesanyja toaletasztalának tükrebe, onnan ugyanez a Hohenzollern-kék szempár tekintett volna vissza rá. Ludwig azonban élénk természetű, mozgékony kisfiú volt, így, miután alaposan megbámulta a fiatalember egyenruháját, rajta a Porosz Királyság legmagasabb kitüntetésével, sarkon fordult, és átszaladt a saját szobájába játszani.

A hűvös, napfényes márciusi délelőttön Friederike ezúttal a sétát választotta a dómig, mellette szaporán szedegette a lábát a vastag kabátba-sálba bugyolált Ludo. Az utolsó pillanatban sikerült rábeszélni, hogy Karlt, a fakatonát hagyja otthon, helyette fehér szalaggal átkötött kis rozmaringcsokrot szorongatott a kezében. Már a Kutják hídján jártak, alattuk sötétzölden áramlott a Spree-csatorna vize, amikor a gyerek váratlanul megszólalt:

– És mit csinált a papa?

Frieda megállt, és odalépett a híd korlátjához. A távolban fával megrakott uszály siklott a Jungfernbrücke felé, Ludo máskor érdeklődve figyelte volna, hogyan nyitják fel a híd középső részét, hogy átengedjék a hajót. Most azonban nem oda nézett, hanem fel az anyja arcába, és megismételte a kérdést:

– Mit csinált a papa?

– Katona volt.

A gyerek szeme felcsillant:

– Mint Karl?

– Nem egészen – nevette el magát az anyja. – Karl egyszerű gránátos, a papa pedig hadvezér volt, tábornok.

– Hadvezér?

– És muzsikus – fűzte hozzá gyorsan Frieda. Egy harctéren elveszített férfi éppen elég egy nőnek. – Zenét szerzett, és nagyon szépen zongorázott.

– Szebben, mint te?

– Sokkal szebben – bólintott Frieda. Felvillant előtte az emlékkép, amint a herceg a Broadwood-zongoránál ülve Beethoven vihart idéző szonátáját játssza, és ő képtelen elmozdulni az ablaktól, körbefonják a hárfaszerűen hangokra bomló akkordok. – De gyere, menjünk tovább, fázom!

A gyerek megfogta az anyja kezét, és engedelmesen elindult, bár látszott rajta, hogy valamin nagyon töri a fejét.

– Én is szeretnék olyan szépen zongorázni – jelentette ki végül, miközben a Lustgarten hársfái között átvágtak a dóm felé.

– Ennek örülök – helyeselt Frieda. – Szerintem is sokkal szebb foglalkozás a muzsikusé, mint a katonáé.

A domban már véget ért a reggeli istentisztelet, odabent, a magas kupola alatt csak néhány báméskodó lézengett. Frieda tétovázás nélkül elindult a fekete márványoszlopok felé, amelyek mögött az alagsorba vezető lépcsősor rejtőzött. Amint odaérték Sophie Charlotte királyné aranyszínű díszkoporsójához, a szürke vasrács mellől mogorva arcú, idős férfi lépett oda hozzájuk: az egyházfi, akit Joachim ajánlott.

– Arról nem volt szó, hogy ketten jönnek! – förmedt rájuk.

Friederike megértette, ez mit jelent: a megbeszélte összeg kétszeresét. Nem vitatkozott, bármit megadott volna, csak bejusson a kriptába. A templomszolga gyanakodva szemügyre vette, majd zsebre vágta a III. Frigyes Vilmos király arcképével díszített tallérokat, és intett, hogy kövessék. Frieda, maga után húzva a vonakodó Ludót, aki a rémülettől tágra nyílt szemmel meredt a királyné síremlékén üldögélő aranyszínű csontvázfigurára, szaporán igyekezett utána.

Odalent a férfi előbányászott a zsebéből egy nagy kulcsot, felnyitotta a lépcsőfordulót lezáró rácsot, némi tapogatózás után elővarázsolt egy fáklyát, meggyújtotta és a lány kezébe nyomta.

– Ebben a sötétségben a gyertyaláng semmit nem ér – morogta, majd hozzátette: – Tíz percet kapnak, többet nem!

Azzal eltűnt a lépcsőfordulóban.

Frieda, egyik kezével Ludwigit vezetve, a másikkal magasba emelve a fáklyát, vadul dobogó szívvel indult el a brandenburgi-porosz dinasztia néhai tagjait rejtő szarkofágok között. Idelent még hidegebb volt, mint fent a templomban, mintha a halál jeges lehelete csapott volna az arcukba. A fáklya vörösessárga lángja kísértetiesen imbolygott a sötétben, az égő szurok orrfacsaró, szúrós füstje megült az alacsony boltívek alatt. Mi lesz, ha hirtelen felbukkan a Fehér Asszony, aki a saalfeldi ütközet előtt a hercegnek is megjövendölte a halálát?

Ludwig megérezhette az anyja nyugtalanságát, mert megtorpant, és hozzásimult.

– Mama, félek! – szepegte.

Frieda leguggolt, és magához szorította a kisfiát. Nem szabad kimutatnia a rettegését, mert attól még jobban megrémül a gyerek. Különben is, a Fehér Asszony csak a Hohenzollerneket kíséri.

– Nincs mitől félni, kisfiam – mondta több határozottsággal, mint amennyit érzett. – A halottak senkinek nem ártanak, csak az élők szokták bántani egymást.

Továbbindultak. Jobb kéz felől a brandenburgi választófejedelem, Joachim Friedrich és családtagjai gótikus ónkoporsói sorakoztak, oldalukon ijesztően vicsorogtak az aranyozott oroszlánfejek, tetejükön fájdalmasan nyúlt el a keresztre feszített Megváltó sovány, megkínzott teste. Bal oldalt egyszerűbb fakoporsók követték egymást, nagyobbak a felnőtteknek és kisebbek a gyerekeknek, akik közül némelyik földi léte olyan rövidre szabott, hogy még név sem jutott neki. „Névtelen herceg”, olvasta el Friederike az egyik kicsi koporsó feliratát, és összeszorult a szíve. Mint életében már oly sokszor, megint mélységes halát érzett, amiért a kisfia megfogant, egészségesen megszületett, és most a kripta ijesztő árnyaival bátran szembenézve lépeget mellette.

Középen a vaskos, fehér oszlopok kereszt alakú folyosót képeztek. Frieda némi tétovázás után jobbra fordult, de az 1600-zal kezdődő halálozási dátumokból mindjárt rájött, hogy rossz felé kanyarodott. Hátat fordított a Nagy Választófejedelem masszív márványszarkofágjának, és ahogy elindult a másik irányba, a felemelt fáklya fénye megcsillant annak a fényes, sötétbarna koporsónak a lakkozásán, amivel néhány nappal korábban a szeme előtt vonult el a kripta felé a gyászmenet.

A koporsót alacsony, feketével bevont emelvényre állították, a fejrészére felül kereszttel összefogott, hatágú ezüstkoronát helyeztek

aranyrojtos, vörös bársonypárnára. A herceg nem kapott virágot a temetésére, egyetlen, ezüstszalaggal díszített cipruskoszorú feküdt a talapzatnak támasztva. Friederike közelebb tartotta a fáklyát a koporsófedélre erősített fémtáblához.

– Friedrich Christian Ludwig, akit Louis Ferdinandnak neveztek, August Ferdinand herceg fia – olvasta fel hangosan a feliratot, aztán a kisfiához fordult:

– Jegyezd meg ezt a nevet: Louis Ferdinand, Poroszország hercege!

– Louis Ferdinand, Poroszország hercege – ismételte engedelmesen a gyerek, csak utána kérdezett vissza:

– De miért?

– Mert ő volt az édesapád.

Ludwig óvatosan közelebb lépett, az ujját végighúzta a fogantyúk angyalfejet mintázó díszítésén, a fedelet lezáró nagy fémcsavarokon, de a párnán pihenő koronáig nem látott fel. Frieda beletűzte a fáklyát a szomszédos oszlopra erősített fémtartóba, és felemelte a kisfiút. Ludwig végigfuttatta nagy kék szemét a koronán, a bársonypárna rojtjain, a fényes névtáblán, majd az eddig gondosan őrzött rozmaringsokrot odatette a koporsó tetejére. Előző nap az édesanyjával együtt írták fel a szalag két végére a nevük kezdőbetűit: L és F. Az csak Friedának jutott eszébe, hogy ez megegyezik a herceg monogramjával.

– „Itt egy rozmaringszál az emlékezetre” – suttogta a Hamletből a kezében virágcsokorral sétálgató Ofélia szavait. A herceg ugyanúgy szerette Shakespeare-t, mint ő.

Aznap este, az ágyában fekve, Friedának eleredtek a könnyei. Már olyan régen nem sírt a férfi után, hogy azt hitte, többé nem is fog, de most, miután elcsendesedett a ház, kitört belőle a zokogás. Siratta a

herceget, akinek mindössze harmincnégy év jutott ezen a földön, saját magát, aki elveszítette az egyetlen férfit, akit szeretett, és a kisfiukat, aki soha nem ismerhette meg az apját.

Az éjjeliszekrényén álló viaszgyertya már majdnem teljesen leégett, mire sikerült megnyugodnia. Kifújta az orrát, kimászott az ágyból, a gyertyát áttette az íróasztalára, és az antik oszlopokkal meg mitológiai jelenetekkel díszített bútordarab egyik titkos fiókjából előhúzott egy keskeny, barna bőrbe kötött ékszerdobozt. A felnyitott tokból hosszú aranyláncon lógó medál bukkant elő: francia királyliliumokkal összekapcsolt máltai kereszt, a csúcsain gyémántokkal, alul nyitott szárnyú galambbal. Ahogy a nyakába akasztotta, a medál hűvösen siklott végig a bőrén, aztán megpihent a két melle között, és lassan felvette a teste melegét.

Frieda gondosan visszazárta a fiókot, majd kezében a magasra emelt gyertyatartóval odalépett a porosz egyenruhás, szőke copfos fiatalember arcképéhez. A meleg fényben úgy tűnt, mintha a herceg rámosolyogna. Pontosan ugyanúgy, mint amikor először mint amikor találkoztak.